

ต้นคิด
เรื่องเด่น

ต้นคิด

10

เมื่อปี 2540 คนไทยมีโอกาสดูรู้จักกับ “ไขหวัดนก”
เป็นครั้งแรก ในฐานะโรคภัยที่มีพิษสงถึงตาย...
หลังจากหายหน้าหายตาไปนานร่วม 2 ปี
วันนี้มีข่าวแพร่สะพัดว่า ไขหวัดนกอาจกลับมา
สร้างความสะพรึงกลัวให้คนไทย อีกครั้ง

“หวัดนก” วันนี้...ยังมีพิษสง!

เมื่อปี 2540 คนไทยมีโอกาสดูรู้จักกับ “ไข้หวัดนก” เป็นครั้งแรก ในฐานะโรคภัยที่มีพิษสงถึงตาย

ก่อนหน้านั้น เหล่านักอ่านและนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่เคยได้ยินได้ฟังโศกนาฏกรรมในหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อราวร้อยปีก่อน ที่ประชากรนับล้านในซีกโลกตะวันตกถูกคร่าชีวิตเพราะเชื้อไวรัส ไข้หวัดใหญ่ ที่เรียกกันว่า “ไข้หวัดสเปน” ต่างพากันของเหตุการณ์นี้เป็นเหมือน “เรื่องซ้ำ-ซ้ำ” ที่เป็นผลจากความด้อยพัฒนาด้านวิทยาการการแพทย์

แต่วันนี้พลโลกต่างหัวเราะไม่ออก เพราะไข้หวัดนก...หนึ่งในโรคภัยที่พร้อมจู่โจมเข้าทำหน้าที่เพฆฆาตคร่าชีวิตผู้คนในประเทศหนึ่งประเทศใดหรือพร้อมกันหลายๆ ประเทศได้ทุกเมื่อนี้ก็เป็นญาติโกโหติกาเกี่ยวกับไข้หวัดใหญ่นี้เอง

หลังจากหายหน้าหายตาไปนานร่วม 2 ปี วันนี้ข่าวแพร่สะพัดว่าไข้หวัดนกอาจกลับมาสร้างความสะพรึงกลัวให้คนไทยอีกครั้ง

การติดตามสถานการณ์ไข้หวัดนก เป็นหนึ่งในประเด็นที่แผนงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ ให้ความสนใจรวมรวมข้อมูลมาโดยตลอดในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

และต่อไปนี่คือสาระสำคัญที่น่าสนใจ

ถึงหลักเข่าโลกที่แกน “ยอดคน้าน้ำมนหอย”

ในปี 2540 โลกตกอยู่ในภาวะสะเทือนขวัญเมื่อมีการยืนยันอย่างเป็นทางการว่า เชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิดเอ (type A) ในตระกูล Orthomyxoviridae ซึ่งมีประวัติการก่อให้เกิดการติดเชื้อในสัตว์ปีกมานานกว่า 100 ปี รวมถึงในม้า หมู แมว นก ไก่ ฯลฯ ในทวีปต่างๆ ทั่วโลก เช่น อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก และอิตาลี ได้ติดต่อถึงคนแล้ว...

ในคราวนั้น เชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิดที่เรียกกันในเวลาต่อมาว่า เชื้อไวรัสไข้หวัดนก (Influenza A H5N1) ทำให้เกิดโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจในผู้

ป่วยถึง 18 ราย เป็นผู้ป่วยเด็ก 11 ราย มีผู้เสียชีวิต 6 ราย

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ไข้หวัดนกยังระบาดในกลุ่มสัตว์ปีก จนสามารถเชื่อมโยงการแพร่เชื้อจากสัตว์สู่คน นำไปสู่การสังหารหมู่นกที่เลี้ยงไว้เพื่อรับประทานที่เสี่ยงต่อการเป็นพาหะของโรคไปถึง 1.5 ล้านตัว

จากกรณีแรกเริ่มที่ฮ่องกง ไข้หวัดนกได้สร้างสมอานุภาพและซุ่มซ่ามจนเดิบล้ำ กว้างไกลออกไปเรื่อยๆ จนปะทุให้เห็นชัดเจนในปี 2545 จากการระบาดทั้งในสหรัฐอเมริกา ชิลี จีน เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน และเบลเยียม

รุกเอเชีย ภัยร่วมร้อย

จนกระทั่งปลายปี 2546-2547 เชื้อไข้หวัดนกก็ลุกลามเข้าสู่ประเทศไทย พร้อมการระบาดในสัตว์ปีกครั้งใหญ่ใน ภูมิภาคเอเชีย รวม 9 ประเทศ คือ กัมพูชา จีน อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ลาวเกาหลี ไทย เวียดนาม และมาเลเซีย

ในการระบาดรอบนั้นนับมาจนถึงเดือนพฤศจิกายน ปี 2548 มีรายงานการระบาดของเชื้อไข้หวัดนก H5N1 มาสู่คน จำนวน 132 ราย เกินครึ่งในจำนวนนี้ คือ 68 ราย เสียชีวิตโดยตายมากที่สุดที่ประเทศเวียดนาม

สำหรับในประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตไปในคราวนั้น 21 คน

วิเคราะห์เจาะลึกการระบาดบรืบทไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการระบาดของไข้หวัดนกในประเทศไทยในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนัก ระหว่างปี 2546-2548 พบข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

- ช่วงเดือนที่พบการติดเชื้อมาก คือ มกราคม-มีนาคม และ สิงหาคม-พฤศจิกายน
- ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรค ไข้หวัดนกมากที่สุด ได้แก่

แผนภาพที่ 1 แสดงลำดับเหตุการณ์ช่วงใช้หวัดนกเริ่มระบาดในคนไทย

ลำดับเหตุการณ์ระหว่าง พุทธศักราช 2546 ถึง มกราคม 2547

2546	พฤษภาคม	กลางเดือนพฤษภาคม	ข่าวการตายของไก่ในจังหวัดนครสวรรค์ คาดว่าเกิดจากเชื้ออหิวาต์ไก่อัลตราแพนด้าได้ดำเนินการติดตามตรวจหาเชื้อสาเหตุ
		ปลายเดือนพฤษภาคม	สำนักงานระบาดวิทยาได้แจ้งเตือนให้มีการเตรียมพร้อมโดยระบบเฝ้าระวังโรคปอดอักเสบ เพื่อรองรับการระบาดของโรค SARS ระบาดใหม่ ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2546
	ธันวาคม	26 ธันวาคม	กรมควบคุมโรคและกรมปศุสัตว์หารือแนวทางการป้องกันโรคระบาดจากสัตว์สู่คน
		7 มกราคม	สำนักงานระบาดวิทยาประชุมจัดตั้งระบบเฝ้าระวังไข้หวัดใหญ่ในพื้นที่เสี่ยง 7 จังหวัดภาคกลาง
2547	มกราคม	14 มกราคม	สำนักงานระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยสงสัยติดเชื้อไข้หวัดนกแรก
		23 มกราคม	กระทรวงสาธารณสุขได้พบผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อไข้หวัดนกในประเทศไทย

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548

การเก็บเนื้อไก่ที่ป่วยและตายไว้ในบ้าน การสัมผัสไก่ที่ตาย และการสัมผัสไก่ที่ป่วย

- ในการระบาดครั้งนี้ เหยื่อ ร้อยละ 85 เป็นเด็กวัยต่ำกว่า 15 ปี
- ระยะเวลาตั้งแต่วันที่เริ่มป่วยจนถึงวันที่เสียชีวิต หรือออกจากโรงพยาบาล อยู่ระหว่าง 8-30 วัน
- อาการที่แสดงออกคล้ายคลึงกับการเป็นไข้หวัด คือ เป็นไข้ มีน้ำมูก เจ็บคอ ปวดกล้ามเนื้อ ไอมีเสมหะ ไปจนถึงอาการปอดอักเสบ บางรายมีอาการเยื่อตาอักเสบและอุจจาระร่วง
- พื้นที่ที่พบการระบาดในสัตว์ปีกมากคือ ภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่าง
- สัตว์ที่ป่วยด้วยไข้หวัดนก ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ปีก พบว่าระบาดในกลุ่มไก่พื้นเมือง หรือที่เรียกกันว่า “ไก่หล้งบ้าน” มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มไก่ไข่ เป็ด ไก่เนื้อ นกกระทา และนกธรรมชาติ

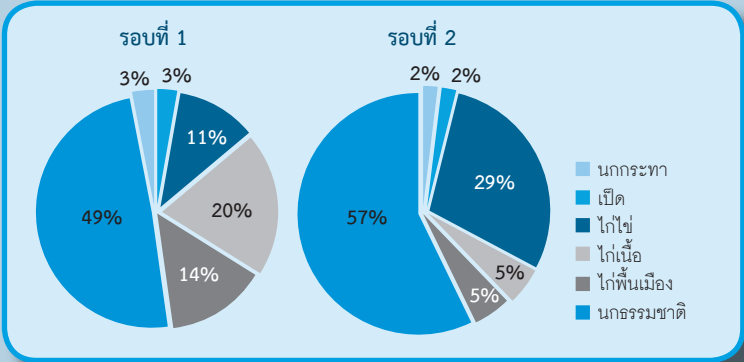
- การระบาดรอบที่สอง ในเดือนกรกฎาคม 2547 พบว่าไก่ที่เลี้ยงในฟาร์ม ได้แก่ ไก่ไข่ และไก่เนื้อ มีอัตราการติดโรคต่ำลง เนื่องจากการปรับปรุงระบบการป้องกันโรคให้ดีขึ้น แต่กลุ่มที่ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือ เป็ดที่ต้องให้เดินหาอาหารกินตามทุ่ง หรือที่เรียกว่า “เป็ดไล่ทุ่ง”

อภิธานศัพท์ไทย-เทศสำสุก

สำหรับข้อมูลล่าสุดของไทยและทั่วโลกที่ประมวลให้เห็นสถานการณ์ในภาพรวมการระบาดของโรคไข้หวัดนก มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

- องค์การอนามัยโลกได้สรุปสถานการณ์จากทั่วโลกในรอบ 6 ปี นับตั้งแต่เริ่มมีการแพร่กระจายเชื้อสู่คนในภูมิภาคต่างๆ ตั้งแต่ปี 2546 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2551 ที่ผ่านมามีผู้ป่วยด้วยโรคนี้ 387 ราย เสียชีวิต 245 ราย

แผนภูมิแสดงสัดส่วนประเภทสัตว์ปีกที่ระบาดในรอบที่ 1 (เดือนมกราคม 2547) และ รอบที่ 2 (เดือนกรกฎาคม 2547-เดือนเมษายน 2548)

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548

- ไทยเป็น 1 ใน 15 ประเทศ ที่พบการระบาดของเชื้อไข้หวัดนกสู่คน ประเทศอื่นๆ ประกอบด้วย อาเซอร์ไบจาน กัมพูชา จีน จิบูตี อียิปต์ อินโดนีเซีย อิรัก ลาว ไนจีเรีย พม่า ปากีสถาน ตุรกี เวียดนาม และบังคลาเทศ โดยประเทศที่มีผู้ป่วยและเสียชีวิตมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อินโดนีเซีย (ป่วย 137 ราย ตาย 112 ราย) รองลงมาคือ เวียดนาม (ป่วย 106 ราย ตาย 52 ราย) และ อียิปต์ (ป่วย 50 ราย ตาย 22 ราย)
- นับตั้งแต่เริ่มมีการระบาดของโรคนี้ในประเทศไทย ในเดือนมกราคม 2547 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 มีผู้ป่วยไข้หวัดนกในประเทศไทย 22 ราย เสียชีวิต 14 ราย จัดว่าเป็นโรคที่มีอัตราการตายสูงถึง ร้อยละ 62 ของผู้ป่วยทั้งหมด
- ในด้านพื้นที่ที่พบการแพร่ระบาดของเชื้อโรคชนิดนี้ในประเทศไทย ปัจจุบัน ข้อมูลจากกรมปศุสัตว์ ระบุว่า ในปี 2551 มีพื้นที่ 8 อำเภอ ใน 7 จังหวัด ที่มีรายงานสัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติ โดยทั้งหมดเป็นไก่พื้นเมือง พื้นที่ดังกล่าวได้แก่ อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท, อ.กุฉีารุณ จ.เลย, กิ่ง อ.ภูเพียง จ.น่าน, อ.เมือง จ.กำแพงเพชร, กิ่ง

ตารางแสดงจำนวนคนไทยที่ติดเชื้อไข้หวัดนกและผู้ที่เสียชีวิต นับแต่เริ่มมีการระบาดสู่คนจนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551)

พ.ศ.	ผู้ป่วย	ผู้เสียชีวิต
2547	17	12
2548	5	2
2549	3	3
2550	-	-
2551	(อยู่ในระยะเฝ้าระวังโรค) 6	ยังไม่มีรายงาน
รวม	25	17

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548 และ สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

อ.วังเจ้า และ อ.บ้านตาก จ.ตาก, อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย และ อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม

จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตด้วยไข้หวัดนกในประเทศไทยที่มีแนวโน้มลดลงในช่วงที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงระบบการป้องกันโรคดังกล่าวที่มีความก้าวหน้ามากขึ้นเป็นเงาตามความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา ทั้งจากในระดับประเทศไทยและระดับนานาชาติ

อย่างไรก็ตาม การปรากฏร่องรอยที่ยังไม่สิ้นสุดของเชื้อไวรัสรัยชนิดนี้ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะนี้...คือสัญญาณเตือนภัยที่เราไม่อาจละเลยได้

- ที่มา
- (1) รายงานสถานการณ์ไข้หวัดนกในประเทศไทย โดย ปรีชา เปรมปรี และ เสาวภักดิ์ อ้นจ้อย สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค, อนุม น้อยหมอ และ จันทน์ บุรณะไทย สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์
 - (2) รายงานการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในคน โดย สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
 - (3) สถานการณ์ไข้หวัดนกในปัจจุบัน โดย ดวงทิพย์ อีระวิทย์ แผนงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ